

TREBALL FINAL DE GRAU EN MESTRE/A D'EDUCACIÓ INFANTIL

RECUPERACIÓ DE LA MEMÒRIA ORAL DE L'ESCOLA DE MASOS DE LA POBLETA DE SANT MIQUEL

Nom de l'alumne/a: Paula Mestre Colomer

Nom del tutor/a de TFG: Tomás Segarra Arnau

Àrea del coneixement: Història de l'educació

Curs acadèmic: 2022/2023

ÍNDEX

RESUM	1
1. Justificació	2
1.1 Objectius	2
2. Context històric	3
2.1 Segona República	3
2.2 Guerra civil	4
2.3 Nacionalcatolicisme	5
2.4 Context històric de la localitat de Vilafranca del Cid	6
3. Metodologia	7
3.1 Mostra	9
4. Història de l'Escola de masos de la Pobleta de Sant Miquel.	10
5. Conclusions	17
6. Bibliografia	19
7. Annexos	21
Annex 1	21
Annex 2	38

RESUM

La present investigació pren com a centre d'interés les escoles rurals de masos, en especial l'escola de masos de la Pobleta de Sant Miquel. Així doncs, amb el principal objectiu de recuperar la memòria oral de l'escola mencionada, s'elabora una història de la seua trajectòria per tal de replegar aquelles experiències viscudes per les persones assistents a la mateixa. Per a la seua realització, es pren com a mostra la participació de cinc persones, quatre d'elles alumnes i una de les mestres que va passar per a aquesta escola. Mitjançant aquesta investigació, es conclou amb la necessitat de donar visibilitat a aquest tipus d'escoles, per lluitar contra la despoblació i prendre consciència sobre les necessitats educatives existents en el món rural.

Paraules clau: educació, escoles de masos, entorn rural, històries de vida.

ABSTRACT

This research focuses on rural schools, particularly the school for the elderly in Pobleta de Sant Miquel. Thus, with the main objective of recovering the oral memory of the school, a life story is elaborated in order to recount the experiences lived by the people who attended the school. Five people took part in the project, four of them pupils and one of the teachers who attended the school. After this research, it was concluded that it was necessary to give visibility to this type of school in order to fight against the emptying of villages and raise awareness of the educational needs existing in rural areas.

Key words: education, rural schools, rural environment, life stories.

1. Justificació

La recuperació, conservació i transmissió del passat històric de les escoles rurals, a través de la memòria de les persones que van viure aquesta realitat, és un acte fonamental per diverses raons. Primerament, aquest fet ens dona l'oportunitat de reflexionar i comprendre molts aspectes sobre l'escola del present, ajudant així a què aquest fenomen socioeducatiu no caiga en l'oblit. De la mateixa manera, també ens permet donar visibilitat a la lluita contra la despoblació, així com la presa de consciència envers les necessitats educatives que comporta el món rural.

Per tant, al llarg d'aquest projecte es durà a terme una investigació de caràcter biogràfic-narratiu sobre l'escola de Mas de la Pobleta de Sant Miquel, situada en la localitat de Vilafranca del Cid, de la qual, encara que es desconeix la data exacta de la seua creació, trobem registrat que va ser tancada en l'any 1969, comptant amb una categorització mixta durant tota la seua existència.

Així doncs, per a poder reconstruir la història d'aquesta, construint a la seua volta el patrimoni immaterial de la mateixa, s'utilitzarà el testimoni de diferents persones que van assistir a l'escola, comptant amb la participació d'una de les mestres i de quatre alumnes de diferents promocions, englobant així períodes d'edat des dels seixanta fins als huitanta anys.

A més a més, trobem que aquest treball està estretament relacionat amb el projecte d'Escoles de Masos que es du a terme des del Museu Pedagògic de Castelló, el qual pretén reflectir a través de diferents experiències, la realitat de l'espai rural castellanenc, en especial de les escoles de masos de les diverses comarques.

1.1 Objectius

A partir del mencionat anteriorment, aquesta investigació presenta objectius tan cognoscitius com pragmàtics. D'una banda, els objectius cognoscitius són aquells que ens marquen els aprenentatges que volem aconseguir. D'altra banda, els de caràcter pragmàtic ens permeten veure on volem arribar amb el treball, és a dir, ens permeten veure la finalitat de la nostra investigació.

- ❖ Objectiu general:

- Recuperar la memòria oral de l'escola rural de masos de la Pobleta de Sant Miquel.

- ❖ Objectiu cognoscitiu:
 - Conèixer les experiències viscudes per aquelles persones assistents a l'escola de la Pobleta de Sant Miquel.

- ❖ Objectius pragmàtics:
 - Donar visibilitat a les escoles rurals, lluitant així contra la despoblació present en aquest tipus de territoris.
 - Prendre consciència sobre les necessitats educatives existents en el món rural.

2. Context històric

L'Espanya del s.XX va estar caracteritzada per una sèrie de canvis i transformacions significatives, influenciades tant per factors polítics com socials i culturals. Aquesta era una societat eminentment rural, centrada en el sector primari i en les tasques agropecuàries (Mayordomo y Fernandez-Soria, 1993).

Pel que fa a l'educació, a principis de segle aquesta estava limitada a una minoria, ja que només aquelles famílies amb un gran nivell adquisitiu s'ho podien permetre, fet que generava unes taxes d'analfabetisme molt elevades. Tot i això, al llarg del segle es van anar produint nombrosos avanços, els quals generaren una transformació significativa del sistema educatiu (García, 1980). Alguns d'aquests destacables canvis van ser la consolidació del sistema graduat d'ensenyança, l'arribada de l'escolaritat plena o la reducció de les taxes de l'analfabetisme mencionat anteriorment, entre moltes altres (Hernández, 2000).

2.1 Segona República

Amb l'arribada de la segona República es van produir gran part dels avanços educatius mencionats anteriorment, encara que a causa dels nombrosos canvis que va haver-hi dins la política, aquesta etapa va ser molt irregular. Per aquest motiu es pot dividir en diferents etapes: el govern provisional, el bienni social-azañista, bienni radical-cedista i el Front Popular. (Fernández, 1993)

A l'entrar al càrrec, el principal problema, dins l'àmbit educatiu, amb el qual es va trobar el govern provisional va ser la insuficiència d'escoles, fet que ocasionava que molts xiquets i xiquetes estiguessen sense escolaritzar i per consegüent, un menor nivell cultural i d'alfabetització (Pérez, 2000). Per aquest motiu, es va considerar necessari un apropament a l'ensenyança en aquests

entorns, donant així una gran oportunitat a tots els infants independentment del seu context (Cruz, 2016).

La principal proposta que es va crear van ser les Missions Pedagògiques, un projecte educatiu i cultural que perseguia l'objectiu d'apropar i promoure l'alfabetització i l'accés a la cultura en les zones rurals més aïllades (Canes,1993). En aquestes missions, un conjunt de persones, generalment vinculades amb el món de l'ensenyança o l'art, viatjaven fins a aquelles zones rurals mencionades per tal de realitzar accions com conferències, biblioteques ambulants, projeccions de cine i representacions de teatre o exposicions i tallers entre altres. Així doncs, estaven uns dies mostrant tot allò que podien oferir a la població i després continuaven amb el seu recorregut (Tiana, 2016). Tal com destaca Caudet (1942) citant al principal precursor de les missions pedagògiques, Cossío (1931) "les missions no eren més que una escola ambulant, una escola que alcança a tot el món, sense diferència d'edat ni sexe."

Així mateix, durant el primer bienni republicà, es va dur a terme la major inversió fins al moment realitzada en educació. Es van inaugurar un gran nombre d'escoles, en especial dins l'àmbit rural, es van crear més places per als docents, es va augmentar el sou d'aquests i van començar a rebre una major i millor formació (Cruz, 2016). No només això, sinó que, durant el període del bienni azañista, es va instaurar la Constitució de 1931 on es defenia una educació pública, gratuïta, laica, de caràcter actiu i unificada, apostant per la igualtat de sexe (Negrín, 2011).

Per contra, en 1933, al llarg del segon bienni republicà, va començar una etapa de retrocés educatiu, on va desaparèixer l'educació mixta i es van abolir les Missions Pedagògiques, entre moltes altres reformes realitzades (Negrín, 2011). No obstant, en 1936, amb l'arribada del Front Popular al poder, es va tractar de reprendre les reformes realitzades durant la primera etapa republicana, encara que la ràpida successió dels fets amb l'entrada a la guerra va suposar una pausa del procés (Bernecker, 2003).

2.2 Guerra civil

En 1936, va començar una etapa marcada per la lluita de dos bàndols completament antagònics que volien aconseguir implantar la seua ideologia. Per una banda, des de la zona republicana es buscava laïcitzar l'ensenyança, promovent una educació més progressista. D'altra banda, en la zona nacionalista, s'apostava per una ensenyança centrada en la religió, preservant una educació més tradicional (Molero, 1991). A més, en ambdós casos es tractava d'utilitzar l'educació com a ferramenta de propaganda política, implementant programes educatius que inculcaren els valors i creences de cada bàndol (Moreno, 2004).

El conflicte mencionat entre ambdós bàndols va suposar una gran perduda en l'àmbit educatiu, aquest va produir el tancament de nombroses escoles perquè gran part de la plantilla docent van ser mobilitzats per participar en el front de batalla i per tant, el procés d'ensenyança en les mateixes es va veure interromput (Martinez y Fabian, 1989). A més a més, molts docents i intel·lectuals, es van veure obligats a continuar la trajectòria des de l'exili en funció de les seues conviccions polítiques, degut que ambdós bàndols portaren a terme actes de repressió i persecució contra persones considerades d'una ideologia oposada (Crespo, 1987).

De la mateixa manera, aquests canvis, també van provocar grans pèrdues pel que fa a recursos materials i econòmics, els nombrosos bombardejos realitzar en diferents localitats, en especial aquelles situades en àmbits rurals, van causar destrosses en les instal·lacions escolars, incloent-hi edificis, aules, llibres i altre tipus de material escolar (Cruz, 2016). Aquest fet, també va donar pas a una greu interrupció del calendari escolar, els estudiants van perdre dies, setmanes o inclus mesos d'educació, fet que a dificultat el seu procés acadèmic i el desenvolupament del mateix (Moreno, 2004).

En definitiva, la guerra civil i tots els esdeveniments que van succeir durant aquesta, van generar situacions d'elevat estres i un gran trauma per a la població. La violència, la pèrdua d'éssers molt estimats i de béns tant materials com immaterials, el fet de viure en una por constant. Tot això, va generar un impacte molt significatiu que va afectar el benestar emocional i mental de la societat, així com, al seu torn va influir en l'oportunitat de rebre una educació de qualitat i poder aprendre en un entorn escolar (Aznar, 2007).

2.3 Nacionalcatolicisme

Durant la primera etapa del nacionalcatolicisme, molt recentment acabada la Guerra Civil i amb l'arribada al poder del general Francisco Franco, en un principi no es va intentar estructurar un nou sistema educatiu, ja que els desastres i les despeses restants de la Guerra Civil no ho permetien. De moment, van tractar d'eliminar aquelles qüestions republicanes que tants desacords van generar entre els dos bàndols. El primer aspecte que van voler reimplantar va ser la religió en el currículum escolar (Peralta, 2012).

El segon aspecte que el règim nacional-catòlic va voler tractar va ser la coeducació, l'abolició d'aquesta es va convertir en una poderosa arma per controlar la moral i el comportament de la societat. Es va començar a impartir una educació específica per a cada gènere, en aules diferents els xiquets rebien una introducció a la formació militar, mentre que les xiquetes combinaven l'aprenentatge de les tasques de la llar amb lliçons de comportament protocol·lari com a ajudants de l'home (Mayordomo y Fernández-Soria, 1993). En canvi, el concepte de coeducació, va cobrar

un significat diferent en les zones rurals, com que els recursos econòmics d'aquests territoris no permetien que fóra d'una altra manera. Així doncs, aquest fet va donar pas a què els xiquets i les xiquetes estigueren en una mateixa aula, independentment del seu gènere, encara que en nombroses ocasions rebien la formació específica corresponent a cadascun (Terron, 2001).

Així doncs, un poc més entrada l'etapa, el currículum es va començar a centrar en dues línies ideològiques, la primera d'aquestes era la falangista, la qual es desenvolupava envers l'organització jeràrquica de l'ensenyança, centrant-se en actes diaris com el cant de l'himne nacional. D'altra banda, el catolicisme va aconseguir gran presència dins l'educació, ocupant-se principalment de les llavors de disciplina (Puelles, 1999).

Tots els fets mencionats anteriorment, van donar pas a una nova estructura ideològica en la societat i en l'educació, on aquells docents que no eren del bàndol guanyador o no estaven disposats a seguir les idees que aquest propagava, tenien el deure de practicar i promulgar els ideals del nacionalcatolicisme, no solament en l'escola, sinó també fora d'ella, arribant a ser afusellats, desterrats o inhabilitats si no complien amb l'establert (Gutierrez, 2010).

Un poc més endinsada l'etapa, entre l'any 1939 i el 1945, la principal problemàtica amb la qual se seguien trobant les escoles rurals, era la falta de recursos, moltes escoles no tenien personal assignat, a causa de les males infraestructures i condicions per arribar a les localitats, així doncs, la tasca docent era assignada als sacerdots rurals, a pesar de no tenir cap formació pedagògica qualificada (Hernández, 1989).

Així doncs, fins al final del règim franquista, les escoles rurals, de la mateixa manera que les urbanes, s'ajustaven a la ideologia nacional-catolicista. El mestre era una figura molt respectada, era concebut com una figura de coneixement i elevada cultura, fet que l'acreditava per l'ensenyança (García, 1980). En canvi, l'alumnat formava part d'un model educatiu que no tenia en compte els seus interessos i opinions, rebia la figura de limitar-se a aprendre l'establert per la ideologia marcada (Cámara, 1984).

2.4 Context històric de la localitat de Vilafranca del Cid

Pel que fa al context històric de la població, segons la seua carta pobla, Vilafranca naix com a nova població "franca i lliure" el 7 de febrer de 1239, amb el nom de riu de les Truites i al lloc que actualment es coneix com la Pobla del Bellestar. A l'inici de la seua existència, la localitat va ser incorporada a Morella com a una aldea del territori, la qual cosa va suposar quasi 400 anys d'inconformisme i lluites contra aquesta població. L'any 1691, finalment, Vilafranca junt amb les altres aldees de Morella, aconsegueix de manera definitiva la seua independència.

A més a més, al terme també va prendre gran importància durant la Guerra de Successió, prenent partit per l'arxiduc Carles d'Àustria, donant pas en 1874 a la batalla de Vilafranca. D'aquesta manera, durant les guerres carlines, es van lliurar importants batalles en el municipi, algunes d'elles decisives per a la victòria dels lliberals, com la del mas de la Carrasca o la del pla de Mosorro.

Pel referent a la part geogràfic-històrica del terme municipal de Vilafranca del Cid, trobem que aquest limita per la banda de la província de Castelló amb: Portell de Morella, Castellfort, Ares del Mestre, Benassal i Vistabella del Maestrat. Per altra banda, pel que fa a la província de Terol, limita amb Mosqueruela i la Iglesuela del Cid.

Així doncs, cal destacar que La Pobla del Bellestar, és el punt d'unió entre aquestes localitats mencionades. Allí, un pont romànic sobre el riu de les Truites separa els antics regnes de València i Aragó. Per aquest indret, va passar el Rei Jaume en el seu viatge des de Terol a Peníscola, tal com ho narra la Crònica: *e després passàrem pel riu de les Truites*.

A més aquesta, tal com hem mencionat anteriorment, es tracta del nucli fundacional de Vilafranca. Un poble que va nàixer com a tal a un llogaret a set quilòmetres de la seua actual ubicació. En la paret de pedra de l'edifici del costat de l'ermita de Sant Miquel, la primitiva parròquia del poble, una placa recorda el pas del rei Jaume I per la Pobla del Bellestar. Aquest és just l'edifici que va acollir l'escola rural mixta.

3. Metodologia

Amb el principal objectiu de recuperar la memòria oral de les persones que van assistir a l'escola rural de masos de la Pobleta de Sant Miquel, la investigació realitzada es centra en un enfocament qualitatiu, concretament en la metodologia basada en la investigació biogràfic-narrativa. Aquesta, aconsegueix capturar la complexitat i la singularitat de les diverses experiències viscudes pels subjectes d'estudi, prestant principal atenció a les narratives, així com a les perspectives i les interpretacions dutes a terme pels diferents testimonis (Bolívar, 2001), aquestes paraules es veuen reafirmades per (Moriña, 2017).

Així doncs, mitjançant aquesta es duen a terme una sèrie d'entrevistes, les quals serveixen per a relatar la trajectòria vital i les diferents experiències viscudes per les persones que han assistit a l'escola mencionada, generant així la història de vida de la mateixa.

Per poder iniciar amb el procés, es va contactar amb l'oficina de turisme de Vilafranca del Cid i amb aquell veïnat de la població que constava que havien viscut en el lloc destacat, els quals podien aportar informació sobre aquest. Així doncs, amb la informació recopilada, a poc a poc es va anar formant un llistat amb la gent que havia acudit a l'escola de la Pobleta de Sant Miquel.

D'aquesta manera, atès el llistat mencionat, es va començar amb el procés de contacte amb aquestes. Mitjançant correus electrònics, les xarxes socials, trucades telefòniques, relació amb familiars coneguts o directament amb la persona implicada, es va poder comptar amb la participació de cinc persones a les quals realitzar les entrevistes mencionades anteriorment, les quals han estat conformades per les següents preguntes, amb algunes modificacions en cas de ser convenient:

- Quants anys té, lloc de procedència i quants anys va viure al lloc proper a l'escola.
- Anys d'escolarització/ docència.
- El camí fins a l'escola: quan de temps tardaven en arribar, quina distància recorrien, inclemències del temps, quants xiquets i xiquetes eren a escola, de quines masies venien.
- Records del mestre o mestra: la seua vida, la manera d'ensenyar, la disciplina, quines matèries donaven
- Absentisme escolar
- Records dels companys/es: companys de pupitre (es sentaven tots junts o hi havia alguna distribució concreta?), com era la seua jornada escolar (quantas hores estaven i a quin hora començaven), com era el menjar (menjaven allí a l'escola?), que feien quan tornaven als masos, cançons que cantaven o jocs als que jugaven.
- Records sobre l'edifici escolar: com era i on estava situat, portes, finestres, instal·lacions, com eren les classes i el seu mobiliari, banys, calefacció...
- Altres curiositats i anècdotes: algun dia especial que recorden, jocs, pati, menjador...
- Objectes de l'època. S'invita a les persones participants a aportar fotografies, quaderns, llibres, joguines, material escolar- llibres, cartilles de càlcul o caligrafia, dibuixos, material per escriure, regles de fusta, cartera o saquet, butlletí de notes.
- Explicació de noves històries que poden sorgir amb algun dels objectes mencionats.

Així mateix, quatre d'aquestes s'han pogut realitzar de manera presencial a antics alumnes de l'escola de diferents promocions, mentre que la quinta ha estat realitzada per via telefònica a una de les últimes mestres que va tindre la població. Cal destacar que totes les entrevistes han estat gravades, siga en video o només l'àudio, i posteriorment transcrites per tal de poder començar amb el disseny de la ferramenta. [\(veure annex 1\)](#)

Aquesta està narrada en primera persona, com si fora la mateixa escolar la que estiguera explicant les diferents històries viscudes al llarg de la seua trajectòria, donant-li d'aquesta manera el pes protagonista. A més a més, al llarg de la narració es troben xicotetes aportacions de les persones participants, les quals li donen un punt més personal i emotiu a la història.

3.1 Mostra

Tal com es menciona en l'apartat anterior, es va poder comptar amb la participació de cinc persones, les quals van firmar un consentiment informat per a que puguen aparèixer les seues dades en l'investigació. A continuació s'exposa la mostra d'aquestes i una breu descripció de cadascuna:

Pilar Monfort Monfort

Pilar va ser una de les alumnes de l'última generació que va poder gaudir de l'escola de la Pobleta de Sant Miquel, aquesta té 65 anys i va tindre l'oportunitat de poder acudir a l'escola des dels tres fins als nou anys, és a dir un total de sis cursos acadèmics. A causa de la proximitat de la seua vivenda amb l'edifici escolar, aquesta estava situada just enfront en la mateixa Pobleta, va tindre el gran privilegi de poder acudir a l'escola a una edat tan primerenca, ja que la gran majoria de xiquets i xiquetes en aquell moment, fins als 6 anys no començaven a anar per les llargues distàncies que havien de recórrer.

Antonio Altaba Miralles

Antonio, actualment té 65 anys i va tindre l'oportunitat d'acudir a l'escola de la Pobleta de Sant Miquel des dels cinc anys fins que en va complir deu. Aquest provenia del conjunt de masos de Los Molinos, que engloba el Mas del Molino Alto i el Molino Medio, localitzades en el terme de La Iglesuela del Cid, Terol. Per tal de baixar a l'escola diàriament, Antonio junt amb els seus germans, havien de recórrer un total de 2 quilòmetres, era un dels masos més properes al lloc destacat.

Lola Dols Guardiola

Lola, procedent del Mas dels Montllats, actualment té 73 anys. Aquesta només va poder assistir a l'Escola de la Pobleta de Sant Miquel durant dos anys de la seua escolarització, aproximadament a l'edat de sis. Particularment, degut a la curta edat que tenia en el moment i la llarga distància, d'uns set km, que havia de recórrer diàriament fins a arribar a l'escola, va obtindre l'oportunitat d'allotjar-se en casa d'uns parents que vivien en la Pobleta, durant el temps que hi va assistir allí.

Magdalena Bayot Monforte

En el cas de Magdalena, trobem que és una de les primeres generacions que van poder acudir a l'escola de la Pobleta de Sant Miquel, actualment és una de les antigues alumnes de més avançada edat, ja que té 82 anys. Aquesta, procedent del Mas de Codé, situat a 3 km

aproximadament, va començar el seu procés d'escolarització quan tenia deu anys, encara que al ser la major de tots els germans i la seua mare tindre problemes de salut, li tocava estar molt pendent de les tasques de casa, fet que no li va permetre poder anar molt a l'escola.

Cal destacar que Magdalena sempre ha tingut molt d'interés per l'educació, fet que la porta a què actualment siga participe, des de fa molts anys, de l'educació per a adults de Vilafranca del Cid, acudint setmanalment a classes per a continuar rebent aquesta formació que quan era xicoteta no va tindre l'oportunitat de realitzar de manera plena per circumstàncies personals.

Pilar Nos Fabregat

Pilar Nos Fabregat, més coneguda en la localitat i pels voltants com a Donya Pilar, va ser una de les mestres que va passar per l'escola de la Pobleta de Sant Miquel. Aquesta, té 82 anys i és procedent de les Coves de Vinromà, encara que actualment viu en el Vendrell, Tarragona. Una volta va acabar la seua carrera universitària, el seu primer destí com a mestra va ser en Vilareal on va estar uns dos anys aproximadament, fins que voltant els vint-i-quatre anys, li van proporcionar el seu segon destí en La Pobleta de Sant Miquel, on es va trobar amb un alumnat molt divers, amb gran varietat d'edats. La mestra afirma que va viure una experiència molt gratificant i molt diferent del que s'ha trobat al llarg de la seua trajectòria, de la qual sempre guardarà molt bon record.

4. Història de l'Escola de masos de la Pobleta de Sant Miquel.

Ens situem en la localitat de Vilafranca del Cid, concretament en el seu nucli fundacional, el riu de les Truites, situat en la Pobleta de Sant Miquel, la qual actualment és coneguda com a la Pobla del Bellestar. El principal monument que destaca en aquesta és el preciós pont romànic que uneix la Comunitat Valenciana amb Aragó, creant un estret llaç entre ambdues.

Aquesta es troba rodejada per un entorn completament rural, amb gran varietat de fauna i flora, encara que també cal destacar el gran habitat humà que hi ha per la zona degut a la quantitat de masos existents pel seu voltant, els quals donen vivenda a moltes de les famílies provinents de les localitats més properes de les comunitats mencionades anteriorment.

Així mateix, dins de la localitat de la Pobleta, també trobem gran quantitat d'edificis fonamentals que li donen una bellesa especial, com l'ermita de Sant Miquel, la torre de control dels Brusca o el meu mateix edifici, l'escola, el qual rebrà principal importància al llarg d'aquesta narració. Així doncs, a continuació us explicaré la trajectòria de tota la meua història, amb l'ajuda d'algunes de les persones que han passat molt de temps entre les meues parets:

Tot i que ara mateix no recorde la data del meu inici, ja que fa molts anys d'això, garde un gran record de totes les generacions que han passat i han anat creixent tan física com personalment en

el meu interior, parle tant d'alumnat com de personal docent. Encara que ha passat molt de temps i avui en dia és un fet habitual que no ens resulta estrany, antigament no ho era, i per aquest motiu destacava, per ser una escola de categorització mixta, és a dir, tenien l'oportunitat d'accedir a mi, tant els xiquets com les xiquetes, independentment del seu gènere.

Així doncs arribava el dilluns de matí i els xiquets i xiquetes dels següents masos de les localitats més properes es preparaven per començar la seua jornada escolar. Per la part de la carretera de Mosquerola: Mas de Altaba, els Montllats, Mas de Baix i la Torre nova. Per la banda de dalt de la rambla, és a dir, la part més propera a l'Anglesola baixaven del Mas de Aliaga, Mas de Teler, Cochera Chato, Mas de Rabossa, Majadillas, Masico Felix, Molino Alto, Molino Medio, el Masico, Mas de Coder. I per últim per la banda de baix de la rambla, la part més propera a Vilafranca del Cid, la Torre Nicassi, Mas la Ramba, Molino Dolz, Mas de Berga i Mas de Tosca. Junt amb aquells que vivien ací, en la mateixa Pobla.

Així doncs, no tots tardaven el mateix temps en arribar fins a les meues portes, hi havia xiquets i xiquetes que s'havien d'alçar molt prompte perquè tenien una hora i mitja o més de trajecte, com per exemple els que venien dels Montllats. En canvi, si venien del Mas de Coder o de la zona de los Molinos, només tenien uns vint minuts i si parlem d'aquells que vivien en la mateixa Pobleta només havien de travessar un carrer, ja que fins i tot des de les seues cases podien veure'm. El fet que hi hagueren de recórrer unes distàncies tan llargues, donava peu a què l'alumnat començara la seua escolarització a partir dels sis anys aproximadament, ja que molts dels trajectes d'anada i tornada eren molt complicats de realitzar diàriament a una edat tan primerenca.

De la mateixa manera, un percentatge de xiquets i xiquetes no tenien l'oportunitat d'acudir amb quotidianitat per situacions personals, molts d'ells havien de quedar-se ajudant amb les tasques ramaderes o agrícoles de la masia, com per exemple era traure a pasturar als animals. Així mateix, també havien d'ajudar amb les tasques de la llar, preparant el menjar per a tots els membres de la família o cuidant als germans i germanes més xicotets, entre moltes altres coses. En moltes ocasions, si les famílies necessitaven eixa ajuda, li donaven prioritat davant la importància de l'escolarització. Magdalena Bayot, una de meues alumnes, menciona que "anava el dia que podia i me dolie perquè tenia afició, jo lo que més me agradaven eren els números, els punt i comes i això no me agradaven, però els números molt. Però lo que te dic anava poc, després arribaves a casa i ja no te deixaven fer res més que talla menjar pa als animals, que bullir el caldero, que picar-lo, que donar-lo als animals, ma mare no tenie gens de salut, jo era la major aixina es que la càrrega pa mi i a cuidar dels germans i tot."

No obstant això, aquells xiquets i xiquetes que acudien amb regularitat, ho podien fer sempre que la climatologia acompanyara, ja que si hi havia molta neu o unes abundants pluges els camins es complicaven molt perquè l'alumnat poguera baixar des dels seus llocs de procedència. Tot i això,

vaig poder observar com les antigues generacions, en moltes ocasions tenien major oportunitat d'acudir a l'escola quan la climatologia no era favorable, és a dir, si es donava aquest cas els animals no sortien a pasturar, aleshores es quedaven dins dels corrals i no hi havia tanta feina en el mas. D'aquesta manera, els xiquets i xiquetes podien baixar i realitzar les seues tasques amb el ramat, o altres, una volta acabada la jornada escolar.

Així doncs, sempre que no es donaren els casos mencionats anteriorment, uns vint xiquets i xiquetes acudien a passar una bona estona entre les meues quatre parets, encara que estigueren normalment uns trenta escolaritzats. Aquests arribaven a les deu del matí, esperant emocionats fins que arribava la mestra per obrir les meues portes. Una volta començada la jornada, corrien a seure en els pupitres de dos en dos, Lola Dols guarda el record de què “el que primer arribave agarrave puesto o en quí més mos aveniem, pues buscàvem sempre la companyia en qui més agust estarem”. En altres ocasions, els feien asseure per gènere o inclús per nivell acadèmic, Magdalena, la qual va acudir en una generació diferent rememora: “normalment a un cantó mos feen esta a les xiques i al altre als xics i els que mes sabien se quedaven més per avan i els demás més per atras”. Encara que, tal com recorda Antonio Altaba normalment se asseien per edats, “los más mayores siempre estaban delante, pero contra más pequeños eran atras a la cola”. D'aquesta última manera mencionada, era més fàcil per a la mestra donar classe a tots els d'un mateix nivell a la vegada.

Així mateix, quan ja estaven tots asseguts en els seus pupitres, el mestre o la mestra començava amb les seues lliçons. Al llarg de la meua vida, han passat molts docents per aquesta aula, docents amb maneres molt diferents d'ensenyar a l'alumnat. Alguns donaven gran importància a la disciplina, altres es centraven més educar des de l'estima com es el cas de la mestra Pilar Nos Fabregat qui al·lega que “ jo no castigava als crios, la meua manera d'ensenyar no ere de castigar, ere de animar-los i dir: “tu ho pots fer millor i tu ho fas bé però encara ho superaras”, saps, sempre parlant-los en positiu, perquè si a uno li dius eres un tossalot o eres un nosequanto, o no se que i els dius coses aixina la persona, als gran mos afecte però als crios encara els afecte més i si els renyises encara pateixen pobres, els has de animar i dir les coses en positiu, si u ho ha fet malament li dius: “no te preocupes que la próxima vez lo harás mejor” i ja està, el crio no te susto i no sé, veu les coses d'un altra manera “

Alumnes en els seus pupitres en la Pobleta de Sant Miquel (Foto: Pilar Monfort Monfort)

En canvi, tots els docents compartien un aspecte en comú, perseguien l'objectiu de que el seu alumnat poguera rebre un aprenentatge de qualitat. Aquest fet era una tasca molt complicada, la qual requeria una gran planificació i tal com afirmen els antics alumnes, molta paciència. Ensenyar a llegir amb les cartilles i escriure amb quaderns de cal·ligrafia al més menuts, treballar amb els més majors els llibres enciclopèdia ([veure annex 2](#)), potenciar el càlcul mental o memoritzar les taules de multiplicar i ensenyar quins eren els rius del país en geografia, entre moltes altres coses més.

Tot el mencionat anteriorment, era una tasca difícil per als docents, en especial pel fet de tindre tants alumnes de diferents edats, ja que això comporta gran diversitat d'interessos i necessitats molt amplies i variades. A més a més, es comptava amb la dificultat afegida de tindre uns recursos limitats, ja que en moltes ocasions havien de compartir el material entre companys de pupitre o un llibre per nucli familiar tal com menciona Magdalena Bayot, "en un llibre a ma casa vam anar tots a l'escola, els anàvem passant i cada uno mos llegiem la fulla que mos die, si mos manaven algún deber a casa pues a una llibreta".

Tornant a la jornada escolar, per tal de realitzar un xicotet descans entre una lliçó i una altra, sempre que la climatologia ho permetera, els xiquets i xiquetes sortien al carrer, preparant-se per a un dels seus moments preferits del dia, ja que tal com afirma Pilar Monfort "al recreo mos donaven un got de llet o dos, perquè mos enviaen, dien que els americanos, uns bidons de llet en pols i la mestra posave una olla damunt de la estufa, aquella aigua se calentave, bullie i posave la llet en pols que tocave, remenejave i quan eixiem a les 11 mos preniem allò calentet i mos entonae un poquet el cos porque feie molt de fred". Dins de la meua gran aula, hi havia una xicoteta estufa, que alimentaven els xiquets i xiquetes amb els feixos de llenya que les manaven

des de les seues masies, però no era suficient, ja que soc un edifici molt antic i el fred entrava igualment per les meues finestres.

De la mateixa manera, sobre la una del migdia, després d'haver continuat una estona més amb la lliçó, els xiquets i xiquetes junt a la mestra, realitzaven la parada per poder dinar. Aquells i aquelles que baixaven dels masos, tal com afirma Pilar Monfort, "portaven el entrepà o portaven una fiambrella en dos talladetes de perol o lo que podien pobres perquè en aquella època no sobrava res a cap casa.". Mentre que aquells que tenien la seua vivenda en la mateixa Pobleta, tenien l'oportunitat d'anar allí a menjar. Ara bé, només en acabar de dinar, ja es podia veure l'era de davant l'escola plena de xiquets i xiquetes jugant a diferents jocs tradicionals, tal com menciona el meu antic alumne Antonio Altaba "bueno allí, saltabamos mucho a la cuerda y luego al juego este de los tres palmitos que decían".

Els alumnes de l'escola de la Pobleta de Sant Miquel jugant després de dinar. (Foto: Pilar Monfort Monfort)

Quan ja havien estat una bona estona jugat, al voltant de les tres de la vesprada, tornaven a entrar a la meua gran aula. En aquesta xicoteta estona que els quedava de jornada, es continuava amb la lliçó començada, encara que algun dia també realitzaven activitats domèstiques com per exemple cosir. Però aquesta estona acabava prompte, ja que tots aquells xiquets i xiquetes que venien dels masos més llunyans havien d'emprendre el seu camí de tornada, ja que d'igual manera que a la matinada, era convenient realitzar aquest trajecte amb la llum solar, per tant la jornada finalitzava a les quatre de la vesprada.

De camí de tornada cap a les seues vivendes, normalment tardaven més estona de la prevista pel fet que es paraven tot sovint per jugar o observar qualsevol cosa que es trobaren per la senda. A més a més, molts d'aquests sabien que en arribar a casa els esperaven moltes tasques de la llar per acabar, en especial els xiquets i xiquetes de les primeres generacions, els quals tenien l'educació com a un privilegi, no com un dret, i les tasques del mas com una obligació. Així doncs, en alguns casos havien de compaginar aquestes tasques amb els deures que manava el mestre, ja que, tal com afirma Lola Dols "mos manaven copiar, al que no mos sabíem molt bé la lliçó mos la feien copiar 7 o 10 vegades a casa i a l'altre dia ja te la sabies."

En el cas del mestre o la mestra, en la meua segona planta tenien l'oportunitat allotjar-se, ja que disposaven d'un quarto amb un llit, una xicoteta cuina i un bany, a més de comptar amb una estufa per escalfar-se en els dies més freds, a la qual proporcionaven llenya les famílies o el veïnat de la Pobleta. A aquesta vivenda mencionada, només es van quedar alguns dels i les mestres de les primeres generacions, ja que els darrers mestres van començar a preferir les comoditats que proporcionava allotjar-se en un dels pobles propers. Aquests, es quedaven allotjats en la posada de Casa Amada de la Iglesuela del Cid, ja que és la població més propera i d'aquesta manera, tant al matí com en acabar, podien accedir a aquesta caminant, tot i que tal com afirma Pilar Nos Fabregat "ara els representants no van per les botigues pero en aquella epoca venien de tota Espanya els representants allí, a dormir, a sopar, los que passaven de Villafranca i venien alomillor de Cantavieja o venien de Morella o de on sigue, pos estos al dia següent me portaven en el camió tots, qui sigue cap a la pobleta".

D'aquesta manera, es va arribar a crear una relació molt estreta entre els mestres i la gent de la població, ja que en acabar la seua jornada laboral, van anar creant a poc a poc la seua vida social en aquestes localitats, ja que els seus familiars o les seues relacions més properes es trobaven a molts quilòmetres de distància. A més a més, els caps de setmana com que no se'n podien anar tampoc als seus llocs de procedència, aprofitaven per a canviar d'aires i freqüentar la localitat de Vilafranca, amb la qual també van forjar grans amistats.

Així doncs, tots els dies funcionaven d'aquesta manera fins que tornava a arribar el dilluns i les meues portes es tornaven a obrir i tant el meu interior com els voltants s'omplien de nou de vida. Al cap i a la fi, no sóc més que una escola com qualsevol altra, amb els seus pupitres, la seua pissarra, els seus llibres. Encara que sempre m'han dit que soc diferent i molt especial, ja que gràcies a mí molts xiquets i xiquetes dels voltants d'aquestes poblacions van tindre l'oportunitat de rebre una educació.

I tot això ho tinc ben segur, ja que cadascuna de les persones que ha passat temps entre les meues quatre parets hi guarda un molt bon record, tot i haver tancat les meues portes per última volta al final del curs de l'any 1969.

L'alumnat a la paret de l'escola amb la mestra Pilar Nos Fabregat (Foto: Pilar Monfort Monfort)

5. Conclusions

Tal com queda reflectit al llarg de tot el document, el centre d'interés de la investigació recau en les escoles de masos existents en l'àmbit rural, més en concret, se centra en l'escola de masos de la Pobleta de Sant Miquel. En conseqüència, partint del fet de voler recuperar la memòria oral d'aquesta escola mencionada, s'ha complit l'objectiu d'elaborar la història de la mateixa per tal de poder conèixer les experiències viscudes per aquelles persones que hi van tindre l'oportunitat d'assistir.

Així doncs, rere la realització del treball, s'han percebut una sèrie de limitacions. Entre aquestes, es destaca la falta de temps per a la seua realització, donat que si aquest haguera segut major, s'haguera pogut recopilar més informació sobre l'escola de la Pobleta de Sant Miquel. En especial, s'haguera pogut contactar amb més persones assistents a la mateixa per tal de realitzar les preguntes pertinents de l'entrevista i proporcionant, més punts de vista sobre les experiències viscudes. En definitiva, amb una disposició més àmplia de la temporalització, s'haguera pogut obtindre un treball més ric en fonts orals i altres recursos.

Les escoles rurals, van rebre especial importància perquè en una època on la gran majoria de la població d'aquest àmbit vivia en masos, es va convertir en un dels principals centres culturals en aquell moment. Tal com exposa Mayordomo (1993), aquestes van permetre que inclús des dels masos més llunyans del voltant, els xiquets i xiquetes pogueren rebre una educació, donant l'oportunitat a tots els masovers de la contornada de no engrössir la llista d'analfabets.

A més a més, reafirmant les paraules de Terrón (2001) trobem que la existencia d'aquestes escoles en un nucli rural, va permetre poder continuar amb la coeducació que durant el nacionalcatolicisme va ser abolida. A causa de la falta de recursos en aquestes zones, va ser imprescindible continuar amb una escola mixta, ja que no es podien permetre la seua duplicació (Cámara, 1984). Per tant, els xiquets i xiquetes que van poder assistir a aquestes escoles van tindre una oportunitat única en aquella època, l'oportunitat de poder gaudir de l'escola com a iguals, independentment de les seues característiques, generant així un ambient més proper i arribant a crear una espècie de xicoteta família.

Finalment, es conclou amb la importància de donar visibilitat a les escoles rurals per poder prendre consciència de les necessitats educatives existents en aquest context. Però, no podem deixar de costat el gran nombre d'oportunitats que aquest ens ofereix, ja que són aquestes les que ens ajuden a lluitar contra la despoblació (Hamodi y Aragues, 2014).

Al destacar la importància de l'educació en aquestes comunitats, estem ressaltant aquelles oportunitats existents en el món rural, les quals s'han de potenciar i visibilitzar per tal de fomentar l'interés de les famílies, aconseguint que aquestes compreguen la importància de permaneixen en aquest tipus d'entorns perquè no caiguen en l'oblit (Domingo, 2013).

És fonamental que totes les persones, independentment del seu nucli de residència, tinguin els mateixos drets i les mateixes oportunitat, fet que com s'ha pogut comprovar en la investigació, aquest tipus d'escoles permet. Només a través d'una lluita i un esforç conjunt, es podran contrarestar aquests efectes negatius que comporta la despoblació i que avui en dia encara estan presents, construint d'aquesta manera un futur més equitatiu per a tothom.

6. Bibliografía

- Aznar Soler, M. (2007). *La cultura, arma de guerra. La Guerra Civil en la Comunidad Valenciana*. Prensa Valenciana.
- Bernecker, W.L. (2003). Entre la historia y la memoria: Segunda República, Guerra Civil española y Primer Franquismo. *Iberoamericana* 11(3), 227-238.
- Bolívar, A. (2001). La investigación biográfico-narrativa en educación: enfoque y metodología. *La muralla*.
- Cámara, G. (1984). Nacionalcatolicismo y escuela: socialización política del franquismo, 1936-1951. *Hesperia*.
- Canes, F. (1993). Las misiones pedagógicas: educación y tiempo libre en la Segunda República. *Revista complutense de educación* 4(1), 147-168.
- Caudet, F. (1942) Las Misiones Pedagógicas: 1931-1935. *Cuadernos Hispanoamericanos* (453), 93-108.
- Crespo, J. (1987): *Purga de maestros en la Guerra Civil*. Ámbito.
- Cruz, S. (2016). El sistema educativo durante el Franquismo: las leyes de 1945 y 1970. *Revista Aequitas: estudios sobre historia, derecho e instituciones* (8), 31-62.
- Domingo, L. (2013). Despoblación, desarraigo y escuela rural: condenados a encontrarse. *Encrucijadas: Revista crítica de Ciencias Sociales* (6). 39-55.
- García, V. (1980). La educación en la España del siglo XX. *Revista Española de Pedagogía*, 38(150), 99-120.
- Gutiérrez, A.(2010). Educación y depuración docente en el primer franquismo. *Temas para educación* (11), 7-19.
- Hamodi, C. y Aragües, S. (2014). La escuela rural: ventajas, inconvenientes y reflexiones sobre sus falsos mitos. (14). 46-59.
- Hernández, J.M. (2010). Franquismo y educación. *Historia de la educación* (8), 68-79.
- Martínez, R.A y Fabián, J.L (1989). *Educación y Guerra Civil Española. Una aproximación a la historia oral*. Entemu.
- Mayordomo Pérez, A. y Fernández Soria, J.M. (1993). *Vencer y convencer: educación y política*. Universitat de València.
- Moreno, E. (2004). La educación durante la Guerra Civil (1936-1939). *Educación y modernización en Aragón en el siglo XX*. Diputación provincial de Zaragoza.
- Moriña Díez, A. (2017). Investigar con historias de vida. Metodología biográfico-narrativa. *Narcea*.
- Negrin Fajardo, O. (2011). *Historia de la educación Española*. UNED.
- Peralta, M.D. (2012). La escuela primaria y el magisterio en los comienzos del franquismo. *Aequitas* (8), 35-62.
- Pérez, M. (2000). La enseñanza en la Segunda República. *La educación en España en el S. XX* (1), 317-332.

- Puelles Benítez, M. (1999). *Educación e ideología en la España Contemporánea*. Tecnos.
- Terrón, E. (2001). Coeducación y control social en la España de la posguerra. *Revista de Educación* (326), 185-194.
- Tiana Ferrer, A. (2016). *Las misiones pedagógicas: educación popular en la Segunda República*. Los libros de la catarata.

7. Annexos

Annex 1

ENTREVISTA A PILAR MONFORT MONFORT

Enllaç video entrevista:

<https://drive.google.com/file/d/1XC1J6CQG6MIsSD5c0iKMQLnycgM9W0n-/view?usp=sharing>

Soc Pilar Monfort Monfort i vaig nèixer en la Pobleta i vaig anar també allí a l'escola, vam tindre varies mestres però de la que més record tinc es de Donya Pilar Nos Fabregat.

Quants anys tens?

Quants anys té, lloc de procedència i quants anys va viure al lloc proper a l'escola. Anys d'escolarització. Tinc 65 anys i vaig començar a anar a escola quan va naixer la meua germana perquè ma mare tenie molta faena i estàvem vivint enfront i entonces als 3 anys ja me portaven a escola.

Quants anys vas viure al lloc proper a l'escola?

En la pobla vam viure pues desde que vaig naixe hasta que mon vam anar al poble que tenia 16 anys (16 anys). Però l'escola la van llevar quan tenia 9 anys i en el transport escolar mos portaven hasta Vilafranca, entonces a les 9 mos replegave el autobus i a les cinc de la vesprà o cinc i mitja mos tornave el autobus, dinàvem a Vilafranca. Però prime, els primers anys, hasta els 9 anys anàvem a la pobla.

Quin camí feies hasta arribar a l'escola?

Jo el camí el tenia molt fàcil per què vivia enfront, érem de la barriadeta eixa, però hi havie gent que baixave dels Montllats, Mas d'Aliaga, pujaven de la torre Nicassi. Eixos tenien dos hores o dos hores i mitja de camí. Per això l'horari se entrave a les 10 pa que tingueren temps d'arribar, se parave a la 1, de la 1 a les 2 se dinave i a les 2 tornavem a entra hasta les quatre, per què a les quatre teníem que torna a agarra el camí de tornada els xiquets i com al hivern se fa de nit prompte, pues a les 4 ja mos enviae per a casa, que la mestra tame vivia a l'Anglesola, primé vivien en la mateixa escola, dal tenie una vivienda, però claro les mestres alli se aburrien molt, normalment eren xiques jóvens i estaven en un mas i preferien marxar a l'Anglesola que tenie més comoditats.

Si feia mal temps anaveu igualment a l'escola?

Quan feie mal temps no se anave a escola, ni la mestra podie baixar, ni els xiquets dels masos podien acudi, si plovie no se anave a escola. A més que tampoc teníem la roba adequada, a l'hivern portàvem jaquetetes de llana fetes en casa, no se portave abrigos com ara, ni es portaven pantalons, ni se portaven bon calçer, se portaven espadenyetes i te banyaves tota . Si se posave a nevar a migdia per exemple, la mestra die "vamonos para casa", en aquella època se parlave castellà, de valencià res, a mi per la única cosa que m'han pegat un calbot ha sigut per parla valencià en la companyera "me deixes la goma, me deixes el llapis", però la mestra claro entonces venien hasta de Segovia, les mestres no es com ara que venen de la Comunitat Valenciana, entonces no, entonces ere tota España i hi havie una de Segovia que no sabia parla gens de valencià ni l'entenie i tenie molta mania que entre nosatros parlarem valencià, entonces mos obligave sempre sempre en castellà.

De quins masos venien?

Per la part de la carretera de Mosquerola: Mas de Altaba, Els Montllats, Mas de Baix, La Torre Nova

Per la part de dalt de la Rambla: Mas de Aliaga, Mas de Teler, Cochera Chato, Mas de Rabossa, Majadillas, Masico Felix, Molino Alto, Molino Medio, El Masico, Mas de Coder.

Per a part de baix de la Rambla: Torre Nicassi, Mas la Rambla, Molino Dolz, Mas de Berga, Mas de Tosca.

I tots els de la pobla que de la pobla també érem, en la torre allí baix. En la pobla també vivíem 7 o 8 sempre.

I quants xiquets i xiquetes vau arriba a ser en la escola ?

Vam arribar a anar-ne en l'epoca de quan jo era molt menuda, de les primes anys hasta 35. Después quan ja anava jo, ja va escomença a marxa la gent als pobles i les capitals i mon vam queda, quan se va tanca l'escola anàvem 24, però de tots els cursos, igual entrave uno de 6 anys que uno de 14 i cada u portave els seus llibres , però la mestra ere un caos.

I anàveu igual xics que xiques?

Tots junts

Records que tingues del mestre o de la mestra.

La vida dels mestres pos tame ere molt dura eh perquè pobres vivien en la fonda de casa amada de la Iglésuela, baixaven allí a peu, si hi havie algun cotxe que baixave pos els baixaven però si no a peu i després a migdia també se portaven el bocadillo. Jo me'n anava a dina a casa perquè tenia la casa enfront però els xiquets que venien dels masos no podien marxa a dinar a casa, portaven l'entrepà o portaven una fiambrrera en dos talladetes de perol o lo que podien pobres perquè en aquella època no sobrave res a cap casa.

Lo que sí que tenien bo que al recreo mos donaven un got de llet o dos, perquè mos enviaven de, dien que els americanos, uns bidons de llet en pols i la mestra posave una olla damunt de la estufa, aquella aigua se calentave, bollie i posave la llet en pols que tocave, remenejave i quane eixiem a les 11 mos preniem allò calentet i mos entonae un poquet el cos perquè feie molt de fred i en l'escola no teníem la calefacció, l'estufa, els que estaven al costat de l'estufa se calentaven però els que estaven detras se gelaven, els peus te cohien, estaves en classe i els peus te cohien. Ademés hi havien uns ventanals grans pa que entrare llum, perquè no hi havie llum electrica i per eixes finestres pues tame una escola molt vella, tambe se colave molt de fred, però bueno, no teníem tampoc aseó, quan teníem ganas de fer pipí al carrer, en cualquier corral o detras d'un arbre o detras d'una paret.

Com ere la manera d'ensenyar de la mestra?

En molta paciència, perquè feie "ara explicaré los rios, mira los mayores recordadlo también" i explicave els rius, ara les cordilleres, ara les ciències naturals, ara claro els menuts interrompiem als grans i els menuts cal·ligrafia, lo que mes tocave fer cal·ligrafia perquè aixina els tenie entretinguts. I jo anava molt malament en matemàtiques, quan vam anar a Villafranca mos van dir que anava a tercer curs però jo no sabia ni multiplicar i quan vam arriba a Villafranca menos mal que vam pillà a una mestra de Catí molt maja, que per cert después la vaig tindre de veïna i vam ser molt amigues, i aquella a la hora del recreo me fee queda a classe i mos fee repassar les taules i mos va ensenyar a fer les multiplicacions perquè el altra mestra no tenie temps i anavem atrasats per això.

Quines matèries donàveu, és igual que ara?

No, allà anave tot mesclat, anave en el mateix llibre anave tot, matemàtiques, llengua i els verbos i anave tot mesclat. Después no a Villafranca ja va començar, tercer curs, pues tots llibres de tercer curs, llengua, matemàtiques, tot separat, però quan estàvem a la pobla no portàvem ni llibres, els majors els disaben als menuts i ja està. Una pissarra molt gran teníem i la mestra pues mos dibuixave allí qualquier cosa i nosatros heu copiavem a la llibreta, ni teniem tant de material com ara, ni res, mare pues estave tot poc escàs.

I vos donave classe a tots a la vegada?

Si, tots a la vegada, mos feie “ahora estad atentos vosotros y vosotros estudiad esa leccion”, però pa ella ere un caos.

Absentisme escolar

La gent faltave molt, però no te posaven faltes com ara. Jo l'any que vaig prendre la comunió, vaig anar a Vilafranca a les monges perquè te obligaven a dependre catecismo i tota la religió, entonces vaig faltar me pareix que van ser dos mesos, però bueno ere una cosa justificada perquè anava ací a les monges a Villafranca, però la gent faltaven sí, i si el fill major fee falta pa anar a llaurar o anar a portar llenya o lo que fere falta pals pares, se qudave a casa a ajudar-los i no anave a escola. L'escola ere pa quan no hi havie res al mas, normalment al hivern ere quan menos fallaven, si no hi havia neu, si hi havie neu no hi have escola.

ENTREVISTA A ANTONIO ALTABA MIRALLES

Enllaç video entrevista:

https://drive.google.com/file/d/1UhTL01M7M-dihrzfR4Up_Pe265QgX53X/view?usp=sharing

¿Cuántos años tienes?

Tengo 65 años

Y ¿cuál es tu nombre?

Mi nombre es Antonio Altabas Miralles

¿Cuál es tu lugar de procedencia?

La masía de los Molino y de aquí de la Iglesuela del Cid

¿Cuántos años viviste en el lugar cercano a la escuela?

Yo estuve hasta los 10 que fuimos a la escuela de la pobleta y luego en la masía estuvimos hasta que yo tenía 14 que me puse a trabajar

Y yendo a la escuela cuántos años estuviste?

En la pobleja estuve pues entraría con 5 hasta los 10 menos un año que vinimos aquí a Iglesuela porque cuando hacías la comunión nos obligaban a ir a las monjas, entonces veníamos aquí a Iglesuela.

¿Qué camino tenías que hacer hasta la escuela?

Bueno nosotros como estábamos ahí en los molinos, estábamos cerca, teníamos 2 km. Había otros que tenían alomejor 6 o 7, pero nosotros lo teníamos cerca, 2 km y ya estábamos.

¿Y cuánto tiempo tardabas más o menos?

Todo dependía, porque como cogieras a jugar por el camino alomejor te costaba 20 minutos otros días 10.

¿Y cuando hacía mal tiempo y eso ibais a la escuela?

Normalmente, si no nevaba o pasaba algo así, muy raro siempre a la escuela.

¿Qué recuerdos tienes de los maestros o maestras que tuviste?

Las maestras pues bien, era gente que era muy jóvenes entonces y con todas muy bien.

¿Y ellas vivían allí en la escuela?

Bueno, en algún día vivirían allí, pero cuando íbamos nosotros al colegio se quedaban aquí en casa amada y bajaban a pie como todos los alumnos.

Y que materias dabais, era lo mismo que ahora?

Bueno, más o menos sería lo mismo, pero todo diferente porque entonces, en los libros les decían primer grado y segundo grado allí estaba todo, ciencias, matemáticas, allí estaba todo en bloque de libros.

¿Teníais también cuadernos de cálculo y todo eso no?

Sí, lo hacíamos todo en cuadernos.

¿Faltabais mucho a escuela o ibais todos los días?

Nosotros normalmente todos los días, teníamos toda la semana y los sábados normalmente había escuela hasta mediodía. Por la mañana teníamos colegio y luego ya.

De los compañeros y compañeras que recuerdos tienes?

Bueno bien, todos bien. Lo que pasaba entonces todos los chicos y chicas, pues unos más traviosos, otros menos. Siempre había tus peleas tus cosas pero bien.

¿Y os cuando os setabais en los pupitres os sentabais de alguna forma?

Los más pequeños en un lado. Normalmente, entonces habia en pupitres de dos y los más mayores siempre estaban delante, pero contra más pequeños eran atrás a la cola.

¿Y el horario que horario hacíais?

Ahora no estoy seguro de cuando empezábamos, pero yo creo que era de 10 a 1 y de 3 a 5.

¿Y comiais allí?

Si todos los dias llevábamos el saco con la merienda que lleváramos nosotros y cuando salíamos a comer pues comías por allí, a veces a alguna casa de los vecinos de la puebla o algo y cuando hacia muy buen tiempo pues por aquellas ramblas a las sombras de los chopos.

¿Y cuando volvíais a la masía que hacíais, ayudar?

Siempre mandaban tareas, cuando llegábamos a la masía pues o tenías conejos o había pollos y había que buscarles hierba y había que preparar todo, siempre tenías algo que hacer, faena no nos faltaba nunca allí.

¿Y de escuela os mandaban deberes?

De pequeño cuando era muy pequeño no me acuerdo, después si, pues mandaban alomejor alguna redacción de las lecciones que habías dado y te pedían algún pero bueno normalmente mucha cosa nunca teníamos.

¿Y cuando estabais allí, cuando salíais al patio y eso a que jugabais, te acuerdas de algún juego?

Bueno allí, saltábamos mucho a la cuerda y luego al juego este de los tres palmitos que decían

ENTREVISTA A LOLA DOLS GUARDIOLA

Enllaç video entrevista:

<https://drive.google.com/file/d/14aycglvwqPI0Yzn0p2oEcYG4JV8RXR3A/view?usp=sharing>

Com te diuen?

Lola Dolç Guardiola

Quants anys tens?

73 anys

Quin és el teu lloc de procedència?

Jo me vaig criar en els Montllats però després de casar-me ja ací al poble i en la meua joventut en vacances al mas i quan ere temps d'anar a l'escola i anar a dependre, perquè vaig dependre de cosí, entonces estàvem ací al poble. Però vacances i fins de setmana al mas sempre.

Quants anys vas viure al lloc proper a l'escola?

Jo crec que uns dos anys i vaig anar en Donya pilar i despés en una de aci del poble que li dien Alicia de Carlets i ella substituie a les mestres i mos donave classe ella, però ella no tenie titul de mestra, ho feie per ajudar a jo que se, la van buscar i això.

Jo els primers anys que vaig anar allí que vaig dependre a llegir i a escriure, els pocs anys va ser això en donya pilar i Alícia i después ja vaig vindre al poble això en Donya Aurora en la tia Pura

Quants anys vas anar a l'escola?

Dos anys, més no.

I quin camí havies de fer hasta l'escola?

Ohh, pues hora i mitja caminant, jo vaig anar menos perquè me baixaven mons pares el dilluns de matí i estava tota la setmana en els tios allí a la pobla i anava a l'escola, que tenien una casa allí a la pobla els meus tios a la cotxera. I jo menuda de tot però estava allí més feliç que feliç. I això vam dependre a escriure sumar, restar pero poco mas i a rezar i a cosir.

Quants xiquets i xiquetes ereu a l'escola?

Això no se exacte, però érem uns quants, pues igual érem 16 o 17 segurs, però cada uno d'una edat, de tots eixos que te he dit igual era la més menuda. I jo era tan menuda perquè estava a casa dels meus tios i per això anava allí, perquè pujar i baixar haguere segut impossible, però les meues germanes sí que pujaven i baixaven més tard perquè eren més grans.

I quan fee mal temps i això anaven a escola igual?

Ay igual igual, i a fer parar els camions de la serreria de Mosquerola pa que les pujaren i alguns feen rabia i en ves de parar al regatxal les paraven a la creu de muntanya.

Quins records tens dels mestres?

Tinc molts bons records, igual de la doña Pilar que d' Alicia, tinc molts bons records, ja te dic que era molt menuda però ho tocàvem tot, me va ensenya a cosir, me van ensenyar a resar, me van ensenyar a una xiqueta de 5 o 6 anys però tinc uns records estupendos.

I la mestra vivie allí al puesto?

Vivie a l'Anglesola Pilar, Alcía no, Alcía vivie a la pobla perquè una casa d'allí de la Plaça ere d'ella i estave en els masovers i se quedaven en ella allí.

I com ere la manera d'ensenyar?

La manera d'ensenyar quan arribàvem lo primer de tot rasàvem, sempre (padre nuestro espiritu santo, ave maria...) i después pues això anàvem repassan i com cada uno teniem una manera de saber pues unos sabien multiplicar i els altres no sabien llegir, a cada u mos feien a gust, bueno a gust a necessitat de cada xiquet. La mestra una paciència enorme.

Después per la vesprada mos dovaen sempre per a berenar llet en pols i mantequilla en pa i després a jugar.

Entràvem de matí però eixa mestra a vegades se quedave a misa i escomençàvem a les 11 en lloc de a les 9.

Les assignatures que donàveu no eren com ara que tenen matemàtiques, valencià...?

Que va, entonces ere dependre a llegir, fer cal·ligrafia i poco mas. Jo era molt petudeta però a sumar a restar, a llegir , les tables tot això allí ho vaig dependre. ´

I dels companys i companyes tens bon record?

Moltíssim, molts ja han faltat però els que quedem bueno. Camilo moltes vegades entre al mas i recordem

Vos sentaveu tots junts allí a escola?

En pupitres de dos, i el que primer arribave agarrave puesto o en qui més mos aveníem, pues buscàvem sempre la companyia en qui mes agust estarem i hi havie una pizarra molt gran i aquella dona pues allí mos ensenyave a la pizarra.

I llibres molt poqueta cosa, perquè particularment jo ere pa aprendre a llegir, no teniem un atra cosa, osigue sumar i restar teniem com unes cal·ligrafies. Però llibres, jo igual els primers llibres que vaig tindre van ser quan vaig vindre ací en donya Pura.

I quan anàveu de matí i de vesprada havíeu de dinar allí a escola.

Jo men anava a dinar a casa dels meus tios que estava però els que venien del mas portaven un saquet en la brena i minjaven en lo que portaven si . Mira les meues germanes de mati manyana ma mare els posave la ruga o lo que fore i esmorzar i dinar i molt de tros jugant pel camí, perquè claro als deu o dotze anys que pues a jugar.

Quan tornaveu al mas que feieu?

Quan tornava a casa pues el fin de setmana la felicitat més gran del món, perquè a ma casa ma mare va ser filla única, perquè tenia a ma mare a mon pare i als meus abuelos que eren com uns segons pares i una altra abuela que teniem encara allí, pues mira, contemplades de tot de tot.

Tinc molt bon record de la ninyés, molt feliça, ere una altra manera de viure, però molt plena de carinyo, vam tindre de tot gràcies a deu. Ma mare ja van tindre més necessitat perque ja va ser mes a la posguerra i tot això, pero natros no vam tindre cap necessitat. Bueno i jo , la primera que vaig tindre cotxe de villafranca vaig ser jo de dones, mos vam traure el carnet i enseguida vaig tindre cotxe.

I te'n recordes d'alguna cançó o algo que cantareu?

De lo que mes me'n recordo és del mes de Maria, feem com un altar i a les cançons del mes de maria sempre.

I algú joc o algo?

A saltar a la corda, al dali, en les xibetes, coses d'antes.

L'edifici on feieu escola on estave?

Pues on esta ara el albergue ere l'escola, hi havie una estufa de llenya i pues un edifici molt antic però bé. Sí que teniem vàters, ere un taulell com si fore de fusta i això pasave a baix, un desastre però és lo que teniem entonces.

Allí estàvem tots junts.

I hora del pati feieu?

No això no se portave, no paravem quan acabàvem acabàvem, però això ere com una família no ere com les classes d'ara.

Allò ere la felicitat, erem tots amics, xics i xiques de totes les edats i s'ha quedat una amistat pa tota la vida.

Natros al estar a un mas no ere igual que els que vivien al poble, els del poble tenien més possibilitats de les coses, encara que mons pares mos van enviar sempre a tot, perquè moltes famílies de les masies solo volien que els fills estigueren pa les masies, ni estudiar ni res.

Antigament les dones tenien molt poca oportunitat d'anar a l'escola , tenien preferència els hòmens per la mili.

ENTREVISTA A MAGDALENA BAYOT MONFORTE:

Enllaç video entrevista:

<https://drive.google.com/file/d/1zCB1rnbxTvQkoBFRgl5kL5ex5Dt7xWin/view?usp=sharing>

Com te diuen i quina edat te?

Magdalena Bayot Monforte, tinc 82.

Quin és el teu lloc de procedència?

Les Tosquilles terme de Mosquerola.

Quants anys vas viure al lloc proper a la escola?

Pues mira tenia 7 anys quan vam baixa de carretes i un any.

Als 9 anys estava al mas de Coder hasta que me vaig casa als 23.

Quants anys vas anar a l'escola?

Ja te dic, vaig començar als 10 anys, però com esteve eixe don Andres que ere tan burro parlant clar. Mon pare mos portave però aquella temporadeta si que vaig anar casi tots els dies. I donya Carmen que en aquella molt bé i a mon pare li fee : "és que no se porque no la hace venir más porque ella tiene aficion i los otros vienen todos los dias pero ". I mon pare li die es que tenim molta faena i no pot ser i ala pos mira.

I es que antes les xiques no ere com els xics, els xics havie de anar pero les xiques va, si ho deprenen be i sino tame.

I quin camí havie de fer hasta arribar a l'escola?

No mol, de dal del mas de Coder a baix un quart d'hora o 20 minuts, no molt de rato.

I quan feie mal temps i això baixàveu?

Home, si fee molt mal temps no, però sinó agarràvem la brena , mos tapàvem i baixàvem. Casi que anàvem mes els dies que feie fred que els dies que fee bon hora, perquè els dies que fee bon hora des de les 7 teniem que anar a traure les vaques i tots els animals i els dies que fee molt de fred com se quedaven al corral pues aquell dia món anàvem a la pobla.

I que te'n recordes dels mestres que vas tindre? Ells vivien allí?

A baix esteve l'escola i el vàter i despues a dalt estave la cuina, una cuina xicoteta i una habitació, damunt de l'escola.

I que vos donave la mestra, vos ensenyave a sumar a escriure?

Ere molt diferent d'ara, començave "canta: una por una es una, una por dos es dos..." . Después de diez, llevamos una, de vente dos, de treinta tres, de cuareta cuatro...

A mi me agradave molt com heu amostraven.

A escola no anaves tots els dies no?

No, no, ja te dic. Anava el dia que podia i me dolie perquè tenia afició, jo lo que més me agradaven eren els números. Els punt i comes i això, no me agradaven però els numeros molt. Però lo que te dic anava poc, despues arribaves a casa i ja no te dixaven fer res més que talla minja pa els animals, que bullir el caldero, que picar-lo, que donar-lo als animals, ma mare no tenie gens de salut, jo era la major aixina és que la carga pa mi i a cuidar dels germans i tot.

I en els altres xiquets i xiquetes que vos assentaveu en pupitres? I que te sentaves en els que tenien la mateixa edat que tu?

Si, en pupitres de dos en dos. Si, normalment a un cantó mos feien esta a les xiques i al altre als xics i els que més sabien se quedaven més per avan i els demés mes per atras.

Quin horari tenieu?

Entràvem de matí a les 9 hasta la 1 i de la 1 hasta les 3 descans i de les 3 hasta les 5 tornavem a entra.

I menjaveu allí?

Si, mira me'n recordaré sempre. Este Amadeo el dels Mollats i Camilo ells baixaven tots els dies masover, a temporades igual vam anar més de 50 xiquets. I eixos dos pos feen matances i natros de matances lo que mos quedave pa ana natros a la escola ere molt poc. I mira, natros molts dies un tros de pa, una tortilla i una sardina pa els dos pa mi i pa el meu germà Narciso. I dinavem allí a la era allí baix de les cases i anàvem allí i me diu "Oh me fas una enveja" i jo xiquet pues no se de què me pots tindre enveja fill meu, del minja que tens i jo pos pren i mos vam canviar un tros de tortilla en sardina i me van donar un tros de pa en patxeta pa cada u. I jo aquell dia despues de menjar sardina tots els dies, el dia més contenta de l'any i ell pos tame perquè me die esque hem dinat molt agust.

I a que jugaveu?

A pot pot, mos amagavem uno i els altres a busca.

I tame jugavem a això, no men recordo com se die pero pujavem alli damunt de les escaletes de la iglesia i jugavem a agarramos, tipo el pilla-pilla, al primer que agarravem pues eixe pagave.

I a la corda i això.

Después hi havia allí una abuela, Vicenta de Pou Nou, que aquella sempre estave mala pero en sentí la guitarra se li pasaven tots els mals. El cas es que ella sempre, jo no se si en tenien o en sempraven, la cuestio es que tenie panises de eixes de fer cros i una olla a la vora del foc , un cartó tapat en un bastó i el paniset ja el tenie a remulla i quan eixiem del recreo en un delantal

gran i ella a la entrada de Fernando ala pitos pitos veniu i mos die “que arruixe, que plou “ i tirae grapataes i natros a vore qui en podie agarrar mes i la nostra festa ere eixa.

Com vos escalfaveu?

Pues teniem una estufa i la mestra manave als nostres pares que portaren una carreta de llenya cada u cada mes, pero va hi haure que se va acabar el curs i allí no va acudi ningu i después al atre any ja van dir que quan s’acabare se acabaria i no tindrien mes. Pero a ella lin portaven pa que tinguere a sa casa i si estavem a dal pues li agarravem la de ella.

I tame mos donaven llet el pols, en un caldero i tot el rato allí regiran, portave un potet en polvos pa cada uno dels que anavem i aigua dos gotets per potet de llet i despues quan vollie pues a remenejar i un poc de sucre.

I alguna cançó que cantareu a la escola te’n recordes?

En este moment no me’n recordo, si que cantavem si pero no me venen.

Al corro del xirimbolo que bonito es un pie otro pie, una mano la otra mano, la nariz i el morro (rises), això ho cantavem si fee bon hora i pujavem de vesprada allí dalt a la era.

I que gastaveu a escola?

Gastavem lo que mes una pissarra i pissarrins i despues en un llibre a ma casa vam anar tots a escola, els anavem passant i cada uno mos llegiem la fulla que mos die, si mos manaven algun deber a casa pues a una llibreta, pero allí lo que mes la pissarra.

I vos manaen deber pa casa?

Si, mos manaven copiar, al que no mos sabiem molt bé la lliçó mos la feen copiar 7 o 10 vegades i a l'altre dia ja te la sabies.

ENTREVISTA A PILAR NOS FABREGAT

Enllaç al audio de l’entrevista:

Cual es tu nombre?

Pilar Nos Fabregat

Y cuantos años tienes?

Tengo 82 años

¿Cuál es tu lugar de procedencia?

Cuevas de Vinroma.

Quants anys vas viure al lloc proper a l'escola?

Dos anys, vaig estar dos cursos, però jo no vivia a Villafranca, jo vivia a la Iglesuela a casa Amada i cada fin de setmana me'n anava a Vilafranca que allí tenia als amics i això. A una casa d'una senyora molt gran que li dien Carlota i ella ja s'ha mort, eixa senyora ja fa anys i la neboda estave casada, que vivie a la mateixa casa, en un xic que se diu Emilio però que ja són tots grans eh, perquè si jo en tinc 80 imaginat ells com són. Que se diu Emilio i Emilieta i ell ere pintor.

Pues on estava jo ere de la plaça que hi havie una pastisseria, on estave molt antes telegrafos, Avenida del Losar, que ere a la eixida de anant a Iglesuela, quan gires la plaça, en aquella curva, venies de Castelló tot recte tot recte, giraves una curva i te'n anaves direcció a Iglesuela. Pues allí mateix hi havie una pastisseria i allí al costat els caps de setmana anava a passar-los allí. I allí tenia les amigues, tenia moltes amistats, amics i amigues. Ui vaig disfrutar molt jo a Villafranca i me l'estimo i a la Pobleta no digamos.

Va ser la primera escola que me van donar de propietat definitiva, en propietat provisional vaig estar a Vila-real i a l'any següent me van donar una escola rural de l'altre costat de província i vaig dir jo, on he d'anar ara tan lluny. I sisi, vaig anar allí i vaig estar contentíssima i vaig estar dos anys perquè ere obligat entonces estar dos anys al primer poble que te donaven, la primera propietat. I entonces después ja vaig demanar i ja me'n vaig anar cap a Xert

I baixaves tots els dies desde la Anglesola hasta la pobleta?

Sí, però me portaven en cotxe casi sempre perquè com jo vivia a la fonda tots els representants que passaven i la gent de Iglesuela com Alejandro aquell de los jamones. Ara els representants no van per les botigues però en aquella època venien de tota Espanya els representats allí, a dormir, a sopar, los que pasaven de Villafranca i venien alomillor de Cantavieja o venien de Morella o de on sigue, pos estos al dia següent me portaven tots, qui sigue cap a la pobleta i Alejandro, bueno, moltíssimes vegades, el dia que no en tenia li die Amada, Alejandro lleva a Pilarin a la Pobleta i Alejandro agafave el cotxe i me portave a la pobleta, no veus que està tan propet, bueno propet no se si hi havien tres kilòmetres pot ser, ara no me'n recordo.

I a mitat camí sempre estave cada dia un señor que ere el caminero de Iglesuela i aquell senyor el dia que alomillor baixava caminant pues ere el meu company, anàvem els dos.

Oh quina experiència més bonica, vaig disfruta molt, és que són una gent boníssima boníssima

I después quan anava a passar els fins de setmana allà a Villafranca que tenia les amistats, anava en algú, no se en qui perquè no me'n enrecordo, solo se que anava en cotxe, me deixaven allí i el

dilluns resulta que com a la casa on jo estava, estave un altre mestre que se Alejandro Bañales que després va ser inspector ací a Tarragona i el vicari de vilafranca estavem los tres a la mateixa casa. El vicari a casa d'ell pero venia a menjar allí, menjaven a la casa on estava jo. I el dilluns de matí, ell tenie una moto me pujaven a la moto i me tornave a l'escola. Mare va ser divertidíssim, no se on te tocarà anar a tu però si te toca llocs d'estos no te preocupes que la gent són boníssima.

Jo a la pobleta tenia totes les edats, bueno no eren parvulitos però de xicotets hasta grans de tot, de uns que no sabien llegir hasta que tenien la enciclopedia.

I els més majors que tenies quants anys eren?

Això ho sap més Pilar que jo, perquè saps que pase que jo tinc les meues coses que encara les guardo però ho tinc tot a les coves, no ho tinc ací i claro no men puc recorda dels anys que alomillor tenien els més grans, però dotze o tretze alomillor. Pilar va fer la comunió quan jo estava allí, aixina que tindrie nou o deu i de mes grans que ella en tenia, no ere ella la més gran i no se si en tenia 25 o 27 o no sé quants, tot això ho sap més Pilar.

Tu quins estudis vas fer per a ser mestra?

Jo magisteri, jo vaig fer magisteri, vaig acabar i se van convocar oposicions, me vaig presentar enseguida i les vaig aprovar, osigue que enseguida enseguida enseguida.

I quants anys tenies quan vas estar a la pobla?

Pues deguera tindre 22, ara no me'n recordo bé però 22 o 23.

I quants anys eren entonces estudiar magisteri?

Tres cursos, tres

Mira vaig a contarte una cosa, que no es de la pobleta però jo a Villafranca vaig fer esola para adultos, la feem els tres que erem a la casa. El mestre que se die Alejanndro Bañales que despues va ser inspector que va fer oposicions ell, el mossen i jo, vam fer equipo i feem classe de adults i va vindre molta gent a fer, jo feia lo de economia doméstica pa les dones, que entonces nomes ho feen les dones lo de economia domèstica, els homens no feen res se'n anaven a treballar i ni posaven la llavadora ni se cuidaven de res. El mossen deguere fer religió, jo feia economia doméstica, fea treballs manuals, bordats, heu vam pasar molt be, ara a medida que vaig parlant en tu me venen coses.

Com ere la relació que tenies en les famílies?

Uii, imagineu, tu quina relació te imagines que tenia jo?, Boníssima i me volien el deliri, me volien molt i jo els volia molt perquè tu quan faigues escola has de voler, bueno si tens vocació

perquè lo meu va ser vocacional, si tens vocació els voldras molt als xiquets i els voldras però moltíssim, moltíssim, jo no castigava als crios, la meua manera d'ensenyar no ere de castigar, ere de animar-los i dir tu ho pots fer millor i tu ho fas be però encara ho superaras, saps, sempre parlant-los en positiu, perquè si a uno li dius eres un tossalot o eres un nosequanto, o no se que i els dius coses aixina la persona, als gran mos afecte però als crios encara els afecte més i si els renyisses encara pateixen pobrets, els has de animar i dir les coses en positiu, si u ho ha fet malament li dius, no te preocupes que la pròxima vez lo haras mejor i ja està i el crio no te susto i no te, no ho se veu les coses d'un altra manera.

Jo vaig fer una cosa, jo vaig estar a la Pobleta, després vaig anar a Xert, després me vaig casar i la condició meua ere casar-me i demanar exedencia i tenia un nòvio que ja guanyave lo que sigue i no ho necessitava i demanava excedència i vaig tindre tres xiquetes. I vaig estar molts anys excedent i després va eixir una llei quan governaven els socialistes de Felipe Gonzalez que va voler saber tots els mestres que reingresarien per tindre una noció de com s'habie d'organitzar el govern, pa mi ho van fer molt bé, entonces com jo ja tenia les xiquetes mes grans, que ja no m'havia de cuidar de res perquè si no reingressàvem perdiem la jubilació i ho peridem tot i jo vaig dir jo no he fet oposicions pa ara perdre la jubilació i no tindre la jubilació. Reingreso, vaig reingressar i me van donar ací i me van donar a la part d'aci nostra del Vendrell i ara hi ha alumnes meues que me troben i me diuen coses i te dono el consell de que sigues positiva perquè ells te creuran doble i aprenen doble.

Quines matèries donaves tu quan feies classe als xiquets?

A la Pobleta totes, matemáticas, lengua, geografia, naturals, religión que més feem dibuix, trabajos manuales, de tot i gimnasia i juegos i excursions, vam pujar al Morrón i al riu, a la naturalesa, natros montessori, sisisisi tot al natural, hasta quan fee molt de fred, que a l'hivern feie molt de fred i els pares portaven la llenya i teniem allí la estufa però quan fee bo hasta traiem les taules fora i fèiem classe a la plaça de Sant Miquel.

La disciplina com ere?

La disciplina com carinyo, carinyosa, jo no vaig castigar a cap (rises). Però creien tots i tot bé, vull dir que no eren gamberros com ara els xiquets, no eren aixina ni contestaven, eren diferent, eren educats.

Quan venia me esperaven, quan arribava "que ya viene la mestra", ere una festa això.

I absentisme escolar hi havia molt?

No, venien de molt lluny els meus fillots i alomillor venien. No hi havia de absentisme escolar, venien en avarques i tot pobres i venien de la quinta porra, eixos sí que venien de lluny de los masicos no se cuantos, ara no me'n recordo de tots.

Mira venien alumnes allí de la província de Terol i de la província de Castelló, alumnes de Mosqueruela, del terme de Iglesuela i del terme de Castelló de Vilafranca. Perquè com això està allí a la cruzjada de los caminos allí se separe aquell pont que creuava tots los dies, bueno tots los dies no, si algun dia anava a peu crusaba pel puente romano i sinó per l'altre pont de la carretera.

Mareee quines coses me fas recordar

I dinaveu allí a la escola?

Sí, nos portavem nosos el dinar i quan estavem al patio manejam, a mi me'l deguere posar Amada no me'n recordo jo d'això, però segurament me'l devia posar ella.

Me'n recordo un dia que un xiquet, perquè això no estava com ara que estan les pedretes, i jugaven allí i va caure i va picar enterra i portava un flequillo, un monyet aixina cap a davant, li alço jo el monyet i me veig un forat al front, ohhh això sí que me va asustar, vam pujar a la carretera i enseguida va passar un cotxe d'un de Iglesuela, nos va parar al voremos i nos va portar al metge de Iglesuela i li ho van cosir i no va passar res, ni se li va infectar. Va ser la única cosa que me va passar ahí en los crios, lo demás tot perfecte.

Escolta, te ho ha dit Pilar que fa l'any passat el dia 20 d'agost me van fer una sorpresa i van vindre els alumnes que queden allà a la Pobleta. Pues un me ve i me diu, que se'n recorde que un va caure i se va fer un forat al front i jo dic i tant que me'n recordo no me he oblidat mai i me diu, pues eixe era jo oohhh i el vaig fer una abraçada. Que monooos!

Quins records tens de l'edifici? Com era?

A vore l'edifici era tot a una aula, era una cosa xicoteta, era l'edifici i la casa del mestre. Bueno un edifici deplorable, era un edifici fosquet però en quatre finestres grans, una sala ahí a l'edifici només hi havia una sala i en un quartet menudet que era el lavabo i hi havia com un cuarto trastero pa guardar el material i después se pujaven les escles i això ja era la casa de la mestra osigue que si jo m'haguera volgut quedar allí teniem casa entonces, casa per a la mestra i l'aula de l'escola que era per a tots els xiquets, a una part els tenia per edats, tenia uns grans, uns mitjans i uns mes menuts, hi havia com tres graus com si diguerem, com tres seccions i ho feem tot unes hores agarraba als grans i suposem que eixos grans havien d'estudiar una cosa i els posava als menuts pa fer una mostra o lo que sigue i mira als que els tocava llegir i mentre els

altres feien redacció o estudiaven els rius i exien a estudiar en corro ahí al mapa. Però jo tenia un programa i ja ho tenia tot organitzat pero fèiem de tot, feem calculo mental, comprensió lectora.

Ara no estudien res de memòria, perquè ja ho diu tot el google i no señor i de menudets és quan són una esponja i tot lo que li poses davant de eixe cabet tot ho apren, els xiquets d'ara com només estan en la ditzosa maquineta

Vas notar molta diferencia al estar en una escola rural i després en un altre tipo d'escoles?

Sí, perquè després quan vaig reingressar i jo com vaig agarrar cicle mitja que també treballava molt, sense descans. Al incial els tens que ensenyar encara a llegir i totes les coses, el superior que ja havia tingut als de la Pobla ja és més complicat. Vaig trobar molta millora.

L'escola rural ere molt complicada pa ensenyar i si volies que tots aprengueren havies d'estar molt pendent totes les hores que treballaves i més, ere molt diferent.

Curiositat: Me vaig quedar en la neu en les vacances de nadal i me'n anava en els tios de una amiga que havien de passar per les coves i me va dir Amada, si no te vas hoy esto se cerrara, me'n vaig i quan arribem al port, antes d'arribar a l'entrada d'Ares, mos se pare el cotxe en plena nieve, no veem res perquè ja ere de nit, només la blancor de la neu, no passaven màquines ni res i mos vam haver de quedar i vam anar a peu hasta el hostar d'Ares, pareixíem el abobibnable hombre de las nieves (rises), i allí al hostel van acudir mestres que els havie passat lo mateix i vam sopar allí, vam organitzar jocs, ho vam passar genial i hasta que va passar a l'altre dia la màquina que neteje la neu.

Vaig estar a la Pobleta molt bé, perfecta i com a Villafranca també m'ho passava molt bé, vaig estar molt molt bé.

Annex 2

A continuació es mostren alguns dels llibres amb els quals treballaven a l'escola de la Pobleta de Sant Miquel, aquestes imatges han estat una aportació de l'antiga alumna de la mateixa Pilar Monfort Monfort.

Annex 3

A continuació es mostra un dels butlletins de notes de l'alumna Pilar Monfort Monfort, firmat per la mestra Pilar Nos Fabregat.

CONCEPTOS	PUNTAJACION			
	Primer trim.	Segundo trim.	Tercer trim.	Media anual
lectura	5	5	6	5,3
Escritura	4	5	5	5
Discurs	5	4	5	5
Caligrafia	4	5	6	5
Religión	5	4	3	4
Geografía e Historia	5	5	4	5
Lengua	5	5	4	5
Matemáticas	5	5	5	5
Formación del Espíritu nacional	5	5	4	5
Educación Física	5	4	5	5
Ciencias naturales	5	4	5	5
Trabajos Manuales				
Prácticas Taller				
Formación para el hogar				
Deberes	B	B	B	
Conducta	B	B	B	
Puntualidad	B	B	B	
Aseo	B	B	B	
Faltas Justificadas		1	2	
Faltas No justificadas		1		

Firma del Director o Maestro, *Pilar Nos Fabregat* Enterado: Firma del padre, *Pilar Monfort*

1.º trim. *Pilar Nos Fabregat* 2.º trim. *Pilar Nos Fabregat* 3.º trim. *Pilar Nos Fabregat*